

GIF ALS TEGENGIF

Vergeet de meisjes van Alma Mathijssen

Vrouwenvriendschappen zijn in literatuur meestal moeilijke, niet-harmonieuze verhoudingen. De wederzijdse genegenheid tussen vriendinnen gaat in veel romaneske gevallen samen met jaloezie en venijn. Van gelijkwaardigheid is er dikwijls geen sprake: “Er is er altijd één die de baas is en de ander de waterdraagster”, schreef Marja Pruis in *De Groene Amsterdammer*. Na een intense periode van samenzijn verbreken twee vrouwelijke personages vaak ook de banden, omdat hun verhouding te beklemmend of destructief geworden is. De vriendschappen die Virginia Woolf beschreef, mogen dan afwijken van dat patroon, bekende werken van de laatste jaren bevestigen veeleer het negatieve beeld: de Napolitaanse romans van Elena Ferrante bijvoorbeeld, of *NW* (2012) van Zadie Smith. Hoewel feministische stemmen sterk gepleit hebben voor solidariteit onder vrouwen, blijft een stabiele *sisterhood* in de hedendaagse roman meestal een verre utopie.

Vergeet de meisjes, de derde roman van Alma Mathijssen, vormt daarop geen uitzondering. De vriendinnen in dit verhaal zijn succesauteur Iris Kouwenaar en de getroebelde Kay, die aanvankelijk op een symbiotische manier met elkaar lijken om te gaan. Iris heeft het zelfs over een “vriendschapsliefde”: “Vraag me niet naar het verschil met een romantische liefde, want het is niet zo groot.” Van bij het begin van het verhaal bepaalt de chronische ziekte van Iris de (aseksuele) verhouding tussen de twee: de schrijfster heeft constante verzorging nodig en Kay neemt die taak volledig op zich. In ruil daarvoor vertelt Iris kleurrijke verhalen “over vrouwen die winnen”. De haenyeo-duikersvrouwen uit Korea bijvoorbeeld verlichten zo het monotone bestaan van de twee, waarin basisbehoeften als eten en wassen veel tijd innemen. De verhalen versterken ook hun vriendschapsverbond: Iris en Kay willen niet langer thuishoren in de (mannen)wereld. De redenen daarvoor worden in het boek niet helemaal duidelijk (te veel prestatiedruk bij Iris? een trauma bij Kay?), maar de twee

Alma Mathijssen © Stephan Vanfleteren

Vergeet de meisjes is een intelligente constructie waaruit een pessimistisch wereldbeeld spreekt

verkiezen klaarblijkelijk een leven in afzondering en hebben Amsterdam zelfs ingeruild voor Iris' geboortedorp in West-Friesland.

Dit alles krijgt de lezer meestal niet vanuit het perspectief van de vrouwen zelf te zien. De verteller van het boek is Fields, een Amerikaanse journalist die moet achterhalen waarom Iris Kouwenaar gestopt is met schrijven. Kay ontzegt hem elk contact met de beroemde auteur, maar door enkele onhandige beslissingen belandt Fields in de kleerkast van de twee vrouwen en later verstopt hij zich onder hun bed en achter in hun auto. Hij slaagt er vanuit die hachelijke posities zelfs meerdere keren in om het dagboek van Kay te lezen. Daarin beschrijft

de vrouw hoe ze het talent van Iris benijdt en voor zichzelf vooral haat voelt. Ondanks de enigszins alarmerende situatie wentelt Fields zich in zijn passieve positie: “Ik hield van mijn rol als observator, waarin ik alles mocht registreren, maar niets zelf hoefde mee te maken.” Wanneer hij ontdekt wordt door Iris, raakt hij toch betrokken in de verhouding tussen de twee vrouwen. Nadat de journalist erachter is gekomen dat Kay de schrijfster langzaam aan het vergiftigen is, treedt hij, samen met haar uitgever, zelfs op als redder en draagt hij Iris uit het dichtgetimmerde huis. De literaire wereld die Iris zo graag buitengesloten hield, breekt met andere woorden door het toxische isolement waarin ze samen met Kay leefde. Kay pleegt uiteindelijk zelfmoord.

Door dat destructieve einde en de radicale antimannenuitspraken (Kay: “Ik heb geen dochter en een zoon zou ik laten weghalen”) roept *Vergeet de meisjes* enkele vragen op. Wat betekent het dat de verhouding tussen Iris en Kay zo slecht eindigt? Is er vandaag dan niet meer ruimte ontstaan voor sterke, blijvende banden tussen vrouwen? Moeten mannelijke figuren en waarden (of de weerstand daartegen) steeds alle aandacht opeisen? Ikzelf word eerlijk gezegd nieuwsgierig naar een roman waarin de niet-mannengerelateerde interesses van twee vrouwen op elkaar reageren, als in een proefbuis. Misschien doen zich dan onbekende verschijnselen voor. Opvallend genoeg valt het beeld van de man als vriend wel positief uit in het boek. Tegen de verwachtingen van de twee meisjes in, speelt (de homo-seksuele) Fields niet de rol van masculiene onderdrukker, noch die van paternalistische moeial en daarmee zorgt hij voor een hoopvolle noot aan het eind van het verhaal.

Wie de link op de laatste pagina van het boek – iriskouwenaar.nl – volgt, komt op een Wikipedia-achtige website terecht, die een uitbreiding vormt op de verhaalwereld uit het boek. Naast een pagina over Iris Kouwenaar en haar schrijfcarrière, maakte Mathijsen bijvoorbeeld een lemma over *Antidote*, de debuutroman waarmee de auteur instant wereldfaam verwierf. De informatie op de pagina zet de vriendschapsthematiek van *Vergeet de meisjes* in een meer politiek perspectief. *Antidote* gaat blijkbaar over een hechte groep van expats in Saoedi-Arabië die zich samen tegen het strenge regime verzetten. Uiteindelijk gaan de vrienden uit elkaar: “Individualiteit overwint, niet omdat het de beste optie is, maar omdat de personages alleen met hun eigen keuzes kunnen overleven in stilte.” Vriendschap kan dus

een tegengif lijken voor een wereld met daarin sterke conflicten en tegenstellingen, maar uiteindelijk wordt het ondraaglijk om de eigen persoonlijkheid aan de groep te blijven opofferen. Het besef van een onmogelijk geworden groepsverzet mondt voor sommige personages in *Antidote* uit in een wil om te verdwijnen, een verlangen om de compromitterende band met de wereld volledig door te snijden. Het motto van *Vergeet de meisjes* is een citaat uit *Antidote*: “We laten sporen achter, maar onze diepste wens is onzichtbaar te leven.”

Mathijsen heeft met dat alles een intelligente constructie opgezet waaruit een pessimistisch wereldbeeld spreekt. Jammer genoeg vertelt ze het verhaal zelf niet altijd op een erg prikkelende manier. De scènes en dialogen tussen Iris en Kay zijn bijvoorbeeld nogal magertjes. De scheve verhouding tussen de twee komt vooral naar voren uit de dagboeknotities van Kay (“Dat zijn wij. Afgezonderd van de wereld in ons eigen systeem”) en de expliciete beschrijvingen van Fields (“Ik lees de woorden van een droevige vrouw, iemand die zich niet op haar plaats voelt”). Door die onsubtiele karaktertekening blijven de hoofdpersonages eerder schetsmatige figuren met weinig individualiteit en dat verzwakt de thematiek. De schrijfster waagt zich bovendien op glad ijs door een internationaal succesauteur als hoofdpersonage op te voeren: de lat komt daarmee wel erg hoog te liggen. De brief van Iris aan het eind van de roman is bijvoorbeeld niet meteen een proeve van uitmuntend schrijverschap. Elke zin begint met “Ik herinner me”, een nogal sentimentele herhaling die rechtstreeks aan een Hollywooddrama ontleend lijkt. Ondanks het uitdagende onderwerp en de slimme verhaalopbouw is *Vergeet de meisjes* jammer genoeg geen bijzonder goed boek.

LIESELOT DE TAEYE

ALMA MATHIJSEN, *Vergeet de meisjes*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2017, 304 p.